

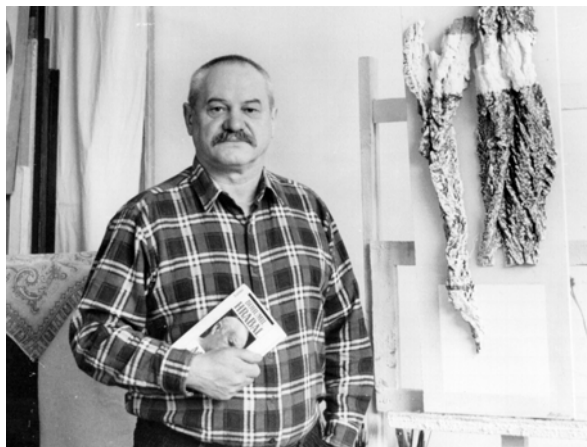
„A Tisza-parton mit keresek?”

Ady Endre izgatott kérdését/felkiáltását valószínűleg minden olyan művész és tudós magáénak érezheti, aki vidéken próbál – olykor méltánytalan helyzetben – jelentőset, a „helyi értékrenden” messze túlbaladót alkotni. A Tisza-parton azonban nemcsak a lelki nyugtalanság, hanem az elszántság verse. Ezért is választottuk a bíres sort sorozatunk címéül, melyben a magyar kultúra és tudományosság Szegedhez is kötődő jeleseit kívánjuk megszólaltatni.

„Úgy érzem, zöld utat kaptam”

BESZÉLGETÉS PATAKI FERENC FESTŐMŰVÉSSZEL

Július 29-én nyílt, augusztus 14-ig látható a szegedi Juhász Gyula Művelődési Központ nagytermében Pataki Ferenc festőművész Távolságok című kiállítása. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán Kmetty János és Bernáth Aurél növendékeként 1966-ban diplomát szerzett romantikusan szélsőséges, mindenre fogékony és állandóan új utakat kereső alkotó egy különlegesen gazdag, sokszínű, egyszerre absztrakt és természetelvű, sajátosan egyéni piktúrát tart a közönség elé. „Szinte válogatás nélkül fogadtam el az ihlet ajándékait, jó szívvel alárendelve így magam egy magasabb irányításnak, de sarkallva magam a teljesebb kifejezés felé. A születő mű sok meglepetést tartogatott számomra – tusakodván bennem a jó a rosszal. Gondolkodásomat alapvetően meghatározta az igazság és az igazságtalanság ténye, a szabadság érzése pedig mindennél fontosabb lett.” – írja a művész a tárlatra készült kiadvány beköszöntőjében. Pataki Ferenc pályafutását a szegedi, vásárhelyi, békéscsabai tárlatok díjai, rangos kiállítótermekben megrendezett egyéni tárlatai, és a várostól kapott Szegedért Emlékérem fémjelzik. Nemrégiben a Szegedi Vasutas Képzőművész Kör vezetőjeként meghívást kapott Dijonba, a Vasutasok Segélyezési Szövetsége (UMC) megalakulásának 25. évfordulója

alkalmából rendezett nemzetközi festészeti kiállításra, ahol Az utazás dimenziói, a Katedrális és A nagy torony című képeivel első díjat szerzett. Mestereiről, pályájáról, irodalmi kötődéseiről a délelőtti napfűrdőben szellemi tágasságot és szabadságot sugárzó műtermében beszélgettünk.

– Mikor gondolt először arra, hogy alkotóművész lesz?

– Tizennégy-tizenöt éves lehettem. A bátyám a budapesti Nemzeti Színháznál dolgozott

díszletfestőként, s akkoriban kezdett komolyabban foglalkozni a művészetekkel. Engem is pártfogásába vett, képzőművészeti albumokat hozott. Nagyon szerettem fúrni-faragni, ezért sokáig valamilyen gyakorlati szakma, például az asztaloság lebegett a szemem előtt. Szerencsére elég jól ment az iskola, ezért a továbbtanulás is számításba jött, s később már mérnök szerettem volna lenni.

- *A családi háttér mennyire befolyásolta a pályaválasztását?*

- A Pataki-ősök algyői gazdálkodók voltak. Apám csak azért lett iparos, mert gyerekkorában fejés közben a tehén olyan szerencsétlenül lépett a lábfejére, hogy eltört, és egész életében picit sántikált. A család ezért Szegedre küldte szakmát tanulni. Cipész-mester lett, később édesanyám is megtanult tőle cipőfelsőrészt készíteni, és sokat segített neki. János bátyám először a piarista gimnáziumba járt, de a matematika nem volt az erőssége. Sógorunk édesapja a budapesti Nemzeti Színház gazdasági igazgatója volt – maga is színészként kezdte –, s rengeteg művészbarátja volt. Ő vitte fel a bátyámat 16 éves korában a színház központi műtermébe ösztöndíjas díszletfestőnek. Szüleim nem is tudtak a tervről, rettenetesen fájt nekik, hogy Jancsika önállóan döntött. Ezután érthetően annak örültek volna, ha legalább én otthon maradok, és valamilyen racionális szakmát választok. De a matematika, a fizika és a kémia nekem is nehezen ment a Radnóti gimnáziumban, inkább a humán tantárgyak érdekelték. Másodikos voltam, amikor teljesen leblokkoltam. A bátyám javaslatára különbözeti vizsgát tettem, és felmentem a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba. A második osztályba vettem fel, Basilides Sándor lett a rajztanárom. Az egész művésztanári kar kiváló volt, meghatározóvá vált az a csodálatos három év, amit ott töltöttem. Akkoriban létezett egy rendelet, amely kötelezővé tette, hogy az érettségit követően egy évig fizikai munkát kellett végezni, ezért először esti iskolásként lettem Kmetty János növendéke. A Mester 1960-ban már 71 éves volt, s mivel a hangszálai betegek voltak, prófétai tömörséggel beszélt. Csak felemelte a kezét, s azt mondta: „Keze, feje, lába!” Ebből tudtuk, hogy valami nem stimmel az arányrendszerrel. Míg Basilides Sándor Rudnay Gyula növendéke volt, és elsősorban erős festői mentalitást adott, Kmetty János alapvetően fontosnak tartotta a tökéletes rajztudást. Álló embert úgy kellett nála rajzolni, mint egy építményt: stabil alapjának kellett lenni, a részletek helyett a nagy tömegekre és a síkokra kellett figyelni. A kubizmus nagyon megérintette őt, s ez meghatározta emberi és stílári törekvéseit. Egy év után, amikor be kellett mutatnunk a legsikerültebb munkáinkat, egy női aktot és egy női fejet választottam. Bernáth Aurél négyünket vett fel az osztályába: Forgó Margitot – ő később restaurátor lett –, Ujházi Pétert, Végh Andrást és engem. Bernáth fiatal korában szorosán kapcsolódott az európai avantgárdhoz, de a nagybányai iskolának is óriási hatása volt művészetére. Csodálatos rátalálással természetelvű festészetet alakított ki. Ez a meghatározás tökéletesen fedi azt a törekvést, ami alatt az összes olyan ábrázolást értette, ami kicsit több, mint a realizmus. A természetelvűségben benne van egyfajta panteisztikus szeretet is, egy magasrendű szellem, ami emelkedettebb a valóságnál.

- *Mennyire volt a mesterek hatása meghatározó?*

- Volt növendékei ma is büszkék vagyunk arra, hogy Bernáth tanítványai lehetünk, létre is hoztunk egy nevével fémjelzett társaságot. Sohasem éreztük, hogy erőszakosan arra törekedett volna, hogy az ő útját járjuk. Rendkívüli módszerrel tanított bennünket. Bejött az Epreskerti műtermünkbe, és nagyon sokáig nézett egy-egy képet.

Alig vártuk, hogy mondjon valamit. Nála a korrektúra sohasem direkt hibajavítás volt. Általában egy hosszú történetet mesélt el a képeink kapcsán, majd egy frappáns anekdotával világította meg, hogy mi a hiba. Sokszor nem is esett le azonnal a tantusz, csak később, amikor megvitattuk, hogy mit is akart a meséjével mondani. Mi is átvettük az ő igényességét, és igyekeztünk maximumot kicsiholni magunkból.

– *Barcsay Jenő is tanította a főiskolán...*

– Ő volt a harmadik kedvencünk, az első két évben anatómiát és tárgybábrázolást tanított. Nagyon sokat köszönhetek neki, az életnagyságú táblai krétarajzok készítése jó iskolának bizonyult. Festői világát is szerettem, a főiskolán talán a legmodernebb, legprogresszívebb volt. Akkoriban csinálta azokat a jellegzetes kis képeit. A kubizmusból és a konstruktivizmusból sajátos barcsays művészetet hozott létre. Puritán témaválasztás, lényegretörés és monumentalitás jellemezte: házfalak, tűzfalak, egy létra, egy ablak jelentek meg a képein.

– *A diploma után három évet Budapesten töltött. Milyen volt a pályakezdés?*

– 1966-ban szereztem diplomát, lehetett volna pályáznom hatod- és hetedévre is, de anyagilag lehetetlen helyzetben éltünk a feleségemmel. Volt bennem egy fiatalos hév is, hogy mielőbb megkezdjem a saját utamat járni, és kialakítsak egy ideális művészpályát. A pályakezdő éveimben indult meg egyfajta kultúrpolitikai enyhülés, kezdtek beszivárogni a nyugati képzőművészetben élő irányzatok. Bernáth Aurél is gyakran hozott nekünk külföldi folyóiratokban megjelent írásokat galériákról, kiállításokról. Noha a főiskolán a rajztanári szakot is fel kellett vennünk, és nem esett volna nehezemre tanítani, nem éreztem igazi elhivatottságot a pedagóguspályához. Van Gogh mondását mondogattam: „Kutyá leszek, de festő leszek.” Inkább vállaltam a szegénységet is, hogy szabad lehessenek. Sokat segített a pályakezdésben a feleségem, akinek állása és havi fizetése volt. Szerencsére a Fiala Művészek Stúdiójában hamar kaptam műtermet és ösztöndíjat. Lassanként a képeimet is beküldhettem zsűrizni, s havonta legalább egyet mindig megvettek. Mellette fizikai munkától kezdve a legkülönbözőbb grafikai feladatokig mindent elvállaltam. A főiskolán jó szinten megtanultam a sokszorosító grafikát, a maratási technikákat, s ezzel is foglalkoztam. Fokozatosan elindult a pályám, országos kiállításokra is beválogatták a képeimet. A harmadik év végére a fiatal művészek között nevet szereztem. Az 1968-as csehszlovák forradalom után az enyhülés jegyében cserekiállításokat rendeztek. Cseh művészeket hoztak Budapestre, és magyarokat vittek Prágába. Én is bekerültem az első ilyen válogatásba, mert a grafikáimat progresszívnek értékelték.

– *Elkezdődött egy ígéretes pálya a fővárosban, miért döntött úgy, hogy visszatér szülővárosába?*

– Megszületett Noémi, a kislányunk. Ezt az élet rendkívüli ajándékának tekintetem. Sokat küzdöttem, hogy előteremtsem mindazt, amire szüksége volt. Nehéz életünk volt akkoriban, albérletekben laktunk. A szép mátyásföldi albérletünkben az idős tulajdonos házaspár kikötötte, hogy csak addig maradhatunk, amíg gyermekünk nem születik. Így egy gyönyörű kertés villa emeletéről egy hatgyermekes család lakásába, egy parányi szobába kerültünk. A feleségem hamarosan várta következő gyermekünket. Már ötödéves koromban hazajöttem egyszer érdeklődni a tanácsnál, hogy milyen lehetőségeim lennének Szegeden. Az illetékes munkatárs, Radnóti Tamás nagyon kedvesen fogadott, de akkor már betöltötték a művészeti gimnázium tanári állá-

sait, így nem tudott segíteni. Lakást sem tudtak adni. Tamás azzal bízott, hogy épül majd a belvárosban, a László-bazár helyén egy műteremház. Ha elkészül, ott talán kaphatnék egy lakást. Végül Magdika nővérem és a szüleim segítségével 1969 tavaszán költöztünk Szegedre.

– Milyen volt a szegedi szellemi közeg, hogyan fogadták az itt alkotó képzőművészek?

– Igazi konfliktushelyzet nem alakult ki, de nem volt olyan baráti légkör sem, mint ami tíz évvel később már kialakult. Akkoriban a szegedi fiatal képzőművészekben volt egy kis tüske amiatt, hogy szinte mindegyikük kacérkodott a Képzőművészeti Főiskolával, de egyikük sem végezte el. A tanárképző főiskola szelleme uralkodott: haragudtak is egy kicsit a pestiekre, de vágytak is oda. Budapesten egészen más szellemi közegben dolgoztam, mint amit itt találtam Szegeden. A tasisztikus kifejezőmód számomra teljesen természetes volt, mint ahogyan az is, hogy fekete képeket is festek. Arra a sorozatomra mindenhol felfigyeltek. Az az időszak magyar viszonylatban is kemény volt, szellemi, képzőművészeti téren nagyon sok mozgás indult be, s ebben a szürrealisták után én is tudtam újat adni. A tájfestés, a csendéletfestés és a figurális festés mellett saját világom kimunkálása már akkoriban megtörtént. Ezeket a munkáimat Szegeden óvatosan fogadták. Akácz Laci a Délmagyarországon „kaparós képeknek” titulálta őket. Nem vettek észre többet belőlük, ennyivel jellemezték a festői világomat. Mindig tudtam, hogy ezzel az irányzattal magányos vagyok. Az volt a szerencsém, hogy a pesti évek alatt erős művészi biztonságérzetem alakult ki. Miután Szegedre kerültem, utána is vittem fel vonattal a képeimet a fővárosi tárlatokra. 1969 őszén két gyermekünkre való tekintettel kaptunk egy műteremlakást a belvárosban, az akkor felépült festők háza negyedik emeletén. Fontos Sanyi bácsi, Erdélyi Miska bácsi lakott a földszinten, kor szerint felfelé haladva Pintér József, Pataj Miska, Dér Pista, Zombori Laci, T. Nagy Irénke, Novák Bandi, Zoltánffy Pista lakott még a házban. Lassan összezsírozódott a közösség.

– Hogyan látta a szegedi piktúrát akkoriban?

– Nagyon jellegzetes – talán túlzás lenne szegedi stílusnak nevezni – tájábrázoló és karakteres figurális felfogás uralkodott az itteni festészetben. Erős piktúrát tudott felmutatni Szalay Feri a szomszédos Hódmezővásárhelyen, vagy Németh Jóska. A szobrászatban meghatározó volt Samu Kati, lejárt Kurucz D. István. Ők az ötvenes-hatvanas évek fordulóján egy nagyon haladó szellemet képviseltek a magyar képzőművészetben, aminek volt egy érdekes kultúrpolitikai vetülete is. Például Szalay Feri tsz-elnökség ábrázolásában is mindig volt valamiféle kritikai szemlélet, amit érzett ugyan a kultúrpolitika, mégis, mint realista műfajt, előtérbe helyezte. Ugyanakkor létezett az a szellem – Vinkler Laci bácsi világa –, amit gimnazista koromtól kezdve nagyon szerettem. Amikor hazajöttem édesanyámékhöz, mindig elmentem a kiállításokra megnézni a szegedi festők munkáit. Nagyon tetszettek Laci bácsi képei, és nagyszerűnek találtam Fontos Sanyi bácsinak azt korszakát, amit magamban puha festői konstruktivizmusnak neveztem el. Annyira hatással volt rám, hogy harmadéves koromban magam is hasonló jellegű dolgokkal kísérleteztem. Azokban a munkákban megéreztem azt az igazságot, amit ez a táj jelent. Ízig-vérig alföldi ember vagyok: anyám kiskundorozsmai, tőle a kun vért örököltem; apám részéről a magyar földművelő gazdálkodók szelleme él bennem. Ugyanakkor iskoláim, mestereim olyan európai, haladó irányokba tereltek, amelynek köszönhetően tisztában voltam a dolgokkal. A konfliktusaim eleinte nehezen oldódtak fel a szegedi festőkollégákkal. A Napsugár teraszán pár korszó sör

mellett egy-egy nagy beszélgetés alkalmával igyekeztünk tisztázni a nézeteinket. Lassan barátságcsírák alakultak ki. Novák Bandival már a főiskolán is jóban voltunk, nem volt nehéz összebarátkozni Zombori Lacival, majd Zoltánffy Pistával sem.

– *A szegedi festők az elmúlt évtizedekben mintha kevésbé kerültek volna be az országos vérkeringésbe, mintha túl keveset foglalkozott volna velük a véleményformáló kritika. Talán ez is hozzájárult, hogy a Munkácsy-díjat sem kapta meg mindenki, aki művészete alapján feltétlenül megérdemelte volna...*

– Érezni lehetett az uralkodó szemléletből a vidék hátrасorolását. Fontos kapuk sokszor nem nyíltak ki könnyen. Az Új Művészetbe nem volt könnyű bekerülni, az is ritkaságnak számított, hogy valakiről az Élet és Irodalomban publikáljanak valamit. A Kortárs és az Új Írás esetében is hasonló volt a helyzet. A kapcsolatteremtés nehezen ment, s egy idő után magam is érezni kezdtem egyfajta negatív megkülönböztetést: hiába voltak budapesti kötődéseim, mégiscsak Szegeden éltem. Nagyon fontos a folyamatok középpontjában lenni. Ezt sajnós a vidéki magyar képzőművészet néhány nagyszerű példát – a nagybányai és a gödöllői iskola, a kecskeméti és a vásárhelyi művésztelep – kivéve többnyire nem tudta megvalósítani. Nem volt képes magának olyan rangot kivívni, ami pedig megillette volna. Amikor fel kellett volna karolni egy olyan életművet, mint Veres Mihályé, akkor nem történt semmi. Az egyik oldalon progresszív művészek, igazi szellemi emberek, a másik oldalon a vaskos realizmus képviselői álltak. A kritika, a kultúrpolitika egyértelműen az utóbbit erősítette. Akik a hódmezővásárhelyi őszi tárlatokra elküldték a képeiket, Vásárhelyen keresztül jobban elismertek lettek, a kritika is jobban megtalálta őket, mint azokat, akik nem tudtak ehhez az irányhoz csatlakozni. Ez egy válaszut volt. Sok csalódottságot tapasztaltam amiatt, hogy sokan nem kapták meg a kellő támogatást, amit pedig művészetük minősége alapján joggal várhattak volna. Zoltánffy István, Veres Mihály nagyon szép életművet hagytak maguk után. Gyönyörű, építő munkásságot tud felmutatni Zombori László, aki az egyik legszebb életművet mondhatja magáénak a szegediek közül. Erdélyi Mihályról sem írtak még könyvet, aki pedig európai képzettségű, világlátott ember volt. Amikor Novák Bandival, Zoltánffy Pistával felvittük a munkáinkat a Derkovits-ösztöndíj pályázataira, keserű csalódások érték bennünket. A hetvenes évek elején a havi 3500 forintos ösztöndíj komoly segítséget jelentett volna. Ha ott élünk Budapesten, biztosan megkapjuk, mert mindig jó pontszámokat értünk el, és benne voltunk az első tízben. Ez a csalódottság mindig felkérődzött, pláne amikor esténként kicsit bukolikus hangulatunk támadt, és kikötöttünk a Szeged bárban. Ott tudtunk jól beszélgetni. Az is előfordult, hogy hajnal felé már kicsit kurjongattunk, de nagyon kellett ez a diskurzusok, mert akkor kezdtük egymást erősíteni. Sajnos Szegednek nem volt olyan kritikusa, aki jó szívvvel kiállt volna egy-egy művész mellett. Volt olyan újságíró, aki kicsit bátortalanul írt a Délmagyarország kulturális rovatába vagy a Tiszatájba, de inkább azokról, akiknek a festészetét már nem volt kockázatos megítélni. Fischer Ernő kialakult világáról vagy Vinkler Lászlóról nem volt nehéz írni. A legnehezebb – amit például Lyka Károly kitűnően művelt – a kortársakat megítélni, eljárni a kiállításokra, a műtermekbe, új tehetségeket felfedezni és felemleni.

– *A legtöbb alkotóművész számára komoly dilemmát jelent, hogy miközben új utakat szeretne járni, egzisztenciát kell teremtenie, el kell tartania a családját. Ha a piacra kezd dolgozni, kiszolgálja az aktuális keresletet, elveszítheti szabadságát, saját arculatát. Hogyan sikerült feloldani ezt a konfliktust?*

– Nem volt sohasem nehéz a szélső pontokat a szívemen tartanom. Imádom a felhős eget, a csodálatos reggelt, szívesen fel is dolgozom témaként, ugyanakkor imádok akár szélsőségesen absztrakt kompozíciókat is készíteni. Szabadon és rugalmasan mozgattam ezen a széles skálán. Mindig ugyanarról a pontról indulok, és nagyon messzire elmegyek, majd visszatérek. A Fiala Művészek Stúdiójának művészeti vezetője Bolgár Kálmán művészettörténész volt, aki mindig benne volt a Művészeti Alap heti zsűrijeiben, s tanácsokat adott, hogy miket fessek. Az ő útmutatásai is közrejátszottak abban, hogy sok gyötördés után kialakítottam egy dekoratívabb szemléletet is. A témaköröm is tág volt, ma is büntetésnek érzem, ha meg kell ismételnem egy kompozíciót. Rátaláltam arra a megoldásra, ami szakmailag is kihívás volt, örömet okozott, ugyanakkor eladható is volt. Ma sem okozna gondot, ha megkérnének, hogy egy konkrét témában fessek meg egy csendéletet. Büszke vagyok arra, hogy a szakmát megtanultam. Ez azért fontos, mert ez a pálya így professzionális. Talán hamarabb elismert, tisztábban absztrakt művész lennék, ha nem ezt az utat járom. Alkatomból következően azonban jó adag természetelvűség is felfedezhető a munkáimban. A mostani kiállításom anyagába egyébként direkt nem választottam ilyen képeket. Sok sikeremet ennek a bernáthi természetelvűségnek is köszönhettem. Azokat a képeimet nagyon szerették, amelyek egy táj, egy figura expresszív vagy szürreális feldolgozásai voltak, s ezért emberszabásúbb piktúrának tartották. Az absztrakt munkáimat kevésbé értékelték, ezeknek talán most nagyobb jelentőségük van. Főiskolai kortársaim, Bak Imre, Nádler István, Konkoly Gyula, Birkás Ákos, Keserű Ilona és Jovánovits György a hatvanas években hamarabb bekapcsolódtak egy progresszív, avantgárd művészetbe, s azzal, hogy ezt az irányt következetesen végigvitték, segítették a bigottabb művészet-szemlélet felbomlasztását. Hamarabb kijutottak külföldre is, ahol korábban találkozhattak az új irányzatokkal. Mi a hetvenes évek elején először Lengyelországba, a krakói biennáléra jártunk. Számomra egzisztenciális okokból a szegedi alkotómunka látszott jó megoldásnak. Közben grafikai munkákat, prospektusterveket, plakátterveket is készítettem. A Képcsarnok is vásárolt tőlem előbb havonta egy, majd két képet. Szerencsére soha nem álltak raktáron a munkáim, el tudták adni őket.

– *Meghatározók művészetében az irodalmi élmények: a Bibliától Thomas Mann regéin át Hrabalig...*

– Számomra az irodalom szentség. Egész kicsi korom óta szeretem a verseket, hihetetlen boldogságot jelent egy jó vers zenéjét és tartalmát átérezni. Mindig sokat olvastam, jó memóriámnak köszönhetően rögzültek és beépültek gondolkodásomba az irodalmi élmények. Egy új könyv mindig óriási felfedezést jelent. Szerencsém, hogy fiatal koromban olyan emberekkel találkozhattam, akik segítettek jól választani. Egyik kollégiumi társam, Vanyó László hívta fel a figyelmem Thomas Mann Doktor Faustusára, vagy még korábban, 1957-ben Végh András Weöres Sándor verseire. Rendkívüli élmény volt a találkozás a Jóistennel. Kedves barátom és kiállítótársam, Götz János nagyon vallásos ember volt. Amikor összekeverültünk a kollégiumban, gyakran faggattam a hitről, s mindig az volt a tanácsa: ütni kell a vasat. Az imádságra, a szó mágijára gondolt, s arra, hogy rendszeresen koncentrálnia kell valamire az embernek. A Biblia olvasásán keresztül egy idő után nagy támogatást éreztem. 1971-ben, Götz János halála rendkívül megrázott. Harminc évesen Rómában hunyt el, ahová egész életében törekedett. Szinte belebetegedtem, az idegrendszeremig hatolt a tragédia. Ekkor váltam Saulusból Paulussá. A Tükör által homályosan című képem vallomás arról, hogy va-

lami megrendült, ugyanakkor valami fel is épült ekkor bennem. Úgy éreztem, segít valami magasabb erő. Ez a felismerés belső érés eredménye volt, s nem jelent meg látványos külsőségekben. Rengeteg filozófiai munkát olvastam, sok segítséget is kaptam, és a Biblia történetei is mély nyomokat hagytak bennem. Munka közben mindennap tapasztalom, hogy itt van a Teremtő. Egy jó művész, egy igazi, Úrhoz közeli alkotó – például Rembrandt – a munkáiban szinte párbeszédet folytatott a Jóistennel. Michelangelo és a többi nagy művész példája azt üzeni: csak el kell indítani az alkotást, utána már egy magasabb rendű erő segít.

– *Hogyan alakult ki barátsága Baka Istvánnal?*

– Akiket az Úr leginkább szeret, azokat tüzes szekéren elszólítja magához. Szegény Istvánnak is sok szenvedés után el kellett mennie. A barátságunk úgy kezdődött, hogy egy grafikai képzőművész kört vezettem fiataloknak, ami később stúdióvá, önálló tevékenységet folytató műhellyé vált. Mindig olyan embereket kértünk fel, hogy nyissák meg a kiállításainkat, akik nyitottak. Egyik tárlatunk előtt Lipták Mária javasolta, hogy él a városban egy tehetséges fiatal költő, kérem meg őt. Ez a hetvenes évek elején volt, akkor még nem hallottam Baka Istvánról. Eljött, megnézte, hogy milyen munkákat állítunk ki, és egy nagyon szép megnyitót tartott. Utána a Hungáriában egy vörösbort Veres Miskával hármásban beszélgettünk. Elindult egy testvéri barátság, amelyben őszintén, alakoskodás és páncélok nélkül feltárhattuk egymásnak, kik vagyunk. Egyszer nekiadtam egy festményemet. A következő kötetének borítóján már az szerepelt. Azután jöttek a hozzám szóló versek, majd az újabb kötetek is az én munkáim szerepeltek. Annak ellenére, hogy ritkán találkoztunk, észrevétlenül benne voltunk a legmélyebb dolgokban. Kedves gesztusa volt, hogy amikor tíz éves lett a Kincskereső, tőlem kért rajzokat a jubileumi szám illusztrálásához. Igazi művészbarátság volt a miénk, nagyon fáj, amikor elveszítettem.

– *A hetvenes évek első felében a Szegedi Grafikai Kör vezetőjeként a Bartók Béla Művelődési Központban tanított, 1974 és 1976 között a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Rajz és Művészettörténet Tanszékén Vinkler László felkérésére rajzot, festészetet és sokszorosító grafikát oktatott, ma a Szegedi Vasutas Képzőművész Kör vezetője. Milyen módszerrel tanít?*

– Döntő dolog, hogy természetemnél fogva szuggesztív vagyok, tudok hatni a tanítványaimra. Nagyon őszinte vagyok, bármiről, bármikor szívesen beszélek, ha látom, hogy jó helyre kerül. Alapállásom, hogy soha, senkiről nem mondok le. Mint egy kertész, nevelgetem a növendékeimet, még a felnőtteket is.

– *Sok modern festő és grafikus tagadja, hogy feltétlenül szükséges az alkotómunkához a klasszikus alapképzettség, a biztos rajztudás, az elődök munkáinak ismerete...*

– Egy nagy dzsungelben élünk, érzékszerveinkkel próbáljuk magunkba szívni a világot. Akinek érzéke van hozzá, az meg tudja fogalmazni, le tudja írni a jelenségeket. Ha nincs meg a mesterségéhez szükséges biztos alaptudás, akkor a művész az átlagos szinten sem tud megszólalni, nem is műalkotás, csak csacska dadogás, disszonancia születik. Az ősi harmóniából, a rendből tudunk csak a jövő felé építkezni. Nekünk, művészeknek alapvető kenyerünk a rend, miközben folyton tagadjuk is. Mindig le kell rombolnunk egy építményt, hogy a másik születését előkészítsük. A jó alkotóművész az, aki úgy rombol le valamit, hogy az alapjain újat tud építeni. Bármilyen világot élünk is, a kőtáblák meghatározzák erkölcsi alapállásunkat, mint ahogyan a kikristályosodott, klasszikus kultúra a legmodernebb művészet számára is biztos alap és mérce.

– *A most látható kiállításának címe: Távolságok. Mit rejt a címválasztás?*

– 1991-ben, amikor ötvenéves lettem, volt egy nagy gyűjteményes kiállításom a budapesti Vigadó Galériában, amit azután a szegedi Horváth Mihály utcai képtár három szintjén is bemutattam. Közel száz olyan festményt válogattunk ki, amelyekre leginkább büszke voltam. Azóta mindig gyűjteményes tárlatra készülök. Egyszer szeretném a mostohagyermkeimet, a grafikáimat is kiállítani. Közeledvén az ezredfordulóhoz, én is hajlamos vagyok a leltárkészítésre, összegzésre. Most a megőrzött régi munkáimat megfürdetem a nemrég születettekkel, és összeeresztem játszani őket. Tavasszal kaptam a felkérést a Juhász Gyula Művelődési Központtól, hogy a felújított nagytermükben a nyári fesztivál idejére csinálhatnék egy kiállítást, ahol a nagy képeimet is bemutatathatnám. A tárlat alapos készülődés eredményeként jött létre, a szeretett cseh író, Bohumil Hrabal emléke előtt is tisztelgek vele. Amióta 1970-ben elolvastam a *Táncórák idősebbeknek és haladóknak* című könyvét, azóta nagyon közel került hozzám írói világa. Az én munkáimban is megjelenik az a fajta játék, bukfenc, szabad világlátás, csodálatos élet- és emberszeretet, a kis dolgok szeretete, ami Hrabalt, az élet szentjét, a „gyöngéd barbárt” annyira jellemzi. A kiállítás címe azt is jelzi, hogy visszanyúlok a gyökerekhez. Második éve már, hogy a Széchenyi téri padlástérből átköltöttünk a Réz utcai kertés házunkba. Itt – ahol gyönyörűen süt a nap, kék az ég és sok a zöld – újraértékeltem az életemet. Készülök az ezredfordulóra, a gondolataimat olykor papírra is vetem. Bízom a fiatalokban, a jövőben. Mindig érzékenyen éltem át a történelmi fordulókat, s szenvedtem attól, ha nem mentek jól a dolgok. Mégis csinálni kellett. Akkor is, ha nem kaptam zöld utat. Úgy érzem, mára megvívtam a harcomat, amit alkotok, az bárhol zöld utat kap.

Hellési Zoltán

PATAKI FERENC: MINDIG SZÉLBEN (1981)